Enes Karić

Mahmoud Darwish
dvije značajne desetogodišnjice

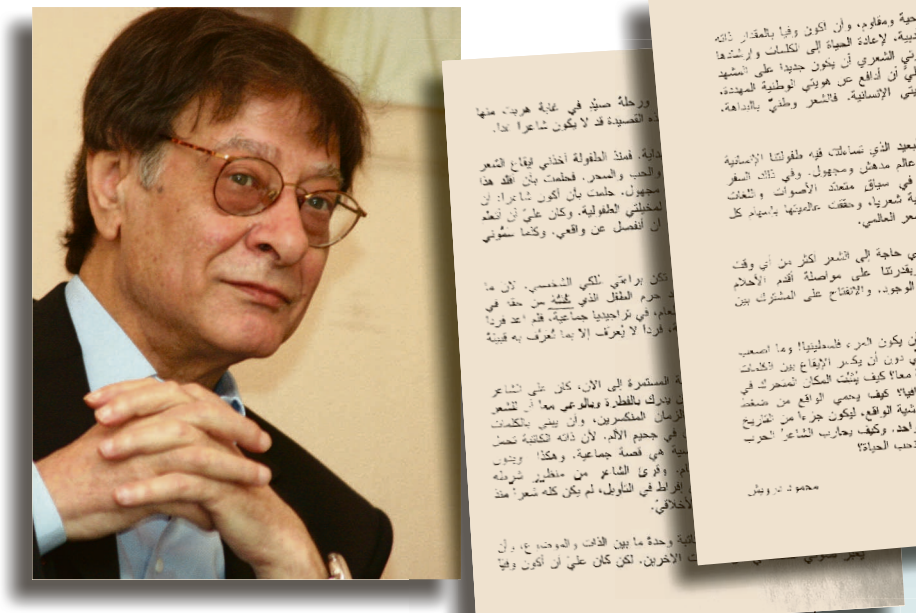

Mahmoud Darwish, tokom posjete Sarajevu 2008. godine

Ove 2018. godine navršavaju se dvije značajne desetogodišnjice vezane za znamenitog palestinskog, arapskog i svjetskog pjesnika Mahmouda Darwisha (Mahmud Derviš, 1941-2008). Naime, Mahmoud Darwish je umro u augustu 2008. godine, u bolnici u Hjustonu (Teksas, SAD), gdje je bio podvrgnut kompliciranoj operaciji srca. Ljubitelji palestinske, arapske i svjetske poezije ove 2018. godine će obilježiti desetogodišnjicu od smrti ovog slavnog pjesnika i književnika.

Teško je naći drugog palestinskog ili arapskog pjesnika Darwishova doba koji je prodorno kao on svojim pjesništvom tako snažno opisao sudbinu "izgnanstva", "prognanog čovjeka" ili "prognane ljudske egzistencije". Pjesnik Mahmoud Darwish je svojim pjesništvom posvjedočio ne samo svoju pjesničku i književnu veličinu, već i svoje ljudsko dostojanstvo koje služe uzorom za pjesnička i književna divljenja kasnijim pokoljenjima.

Upravo je Darwishova pjesnička riječ bila razlogom da je ovom palestinskom pjesniku uručena prestižna nagrada "Bosanski stećak" u maju 2008. godine (samo tri mjeseca prije Darwishova preseljenja na Bolji svijet). Naime, 47. Sarajevski dani poezije su te 2008. godine bili u znaku ovog palestinskog pjesnika, velikana Mahmouda Darwisha! On je tada posjetio Sarajevo, uručena mu je nagrada "Bosanski stećak", recitirao je svoje pjesme, družio se sa bosanskohercegovačkim pjesnicima, kao i pjesnicima iz drugih zemalja koji su bili gosti na ovoj uglednoj književnoj manifestaciji glavnog grada Bosne i Hercegovine.

Napomenimo na kraju ove skromne bilješke da je predsjednik Organizacionog odbora 47. Sarajevskih dana poezije bio Hadžem Hajdarević a predsjednik Programskog savjeta bio je Stevan Tontić.

Muhamed Ćurovac, tadašnji generalni sekretar Društva pisaca Bosne i Hercegovine, zadužio me da sa arapskog jezika prevedem besjedu Mahmouda Darwisha, koju je on pročitao na samoj ceremoniji dodjeljivanja "Bosanskog stećka" u maju 2008. Prijevod ove divne Darwishove besjede uradio sam sa velikim zadovoljstvom.

U znak velikog poštovanja prema rahmetli Mahmoudu Darwishu, kao i u znak podsjećanja na ove dvije desetogodišnjice, objavljujemo ovu Darwishovu besjedu (*Autopoetic Confessions*), sa faksimilima njezinoga arapskog originala.

Mahmoud Darwish

ŠTA JE POEZIJA?

GOVOR MAHMOUDA DARWISHA (održan u Sarajevu, maja 2008. godine, za vrijeme 47. manifestacije SARAJEVSKI DANI POEZIJE)

Želio bih da sam jedan od onih koji sjede u ovoj sali, ne jedan od onih koji govore sa visine ovog mjesta. I to iz dva jednostavna razloga. Prvi je, više volim slušati i učiti. A drugi, ja još uvijek nisam u stanju da definiram poeziju, usprkos mojim pokušajima da je pišem već više od četrdeset godina. Možda je svako od nas već znao šta poezija jeste i prije nego li je pitao: Šta je to poezija? K tome, moramo priznati da je svaka nova iznimna pjesma zapravo događaj koji dovodi do preinake našeg shvatanja poezije.

Ali, teškoća definiranja ne sprječava nas da osjetimo šta poezija jeste i šta poezija nije, niti nas sprječava da definiramo jednu stvar posredstvom njene suprotnosti. Jer, čini mi se da to što poezija nije ne traži ni napor definiranja. Za takvo što je intuicija bolja od logičkog dokaza: Poezija je onaj govor za koji, kad ga čitamo ili slušamo, smjesta kažemo: E, to je poezija.

Sviđa mi se da ne kažem da sam pjesnik na isti način kao kad ljekar rekne: Ja sam ljekar! Ne velim to zato što mi skromnost ne donosi neprijatnosti, već kažem zato što poezija nije stalno zanimanje. Ne biva čovjek pjesnikom osim u trenu pisanja pjesme... tom trenu za koji niko ne zna kako se otvara i kako se rastupa spram tajni stvaranja, i kako iz nesvjesnog i iz onostranog prima općinjavajući govor koji ne nalikuje običnom govoru. To je tren koji nazivamo trenom nadahnuća ili pomnog slušanja govora džina, kako su govorili Arapi; u tom trenu, čudesnost govora i njegova prefinjenost dosegnu graničje u kojem se estetsko miješa sa stvarnosnim.

Dakle, poezija je taman događaj/neproziran zbud! Rađa se iz mašte koja počiva na metafori u spajanju uobraziljskog i stvarnog. Poezija je maštoviti događaj u kojem, čini se, pjesniku ne pripada druga uloga osim uloge vještoga činitelja koji vlada vještinom vađenja dijamanta iz uglja ili koji lijepo upravlja svojom darovitošću za koju ne zna zašto se baš njemu posrećila! Ali, poezija je također i avantura za koju niko ne jamči, poezija je izlet za lov u šumi iz koje su ptice odbjegle. Ko je pjesnik u ovoj pjesmi danas, može ne biti pjesnik sutra.

Nazvali su me pjesnikom. I u početku sam se tome radovao! Od djetinjstva me je ritam poezije prenosio u daleke krajeve, u noć, do konja, u ljubav, u čudesno. Sanjao sam da prenosim ovu čežnju na putovanju riječima u jedan nepoznati svijet. Sanjao sam da budem pjesnik: da budem nevin, bez granica: da svoju dušu izručim svojoj djetinjoj maštи. Trebalo mi je da naučim kako biti predan maštи i snu, a da se ne odvajam od svoje stvarnosti. I što su me više nazivali pjesnikom, sve više sam se bojao.

Cijeli moj život nije bio moj. Moja nevinost nije bila moje osobno vlasništvo. Jer, to što se desilo u mojoj zemlji prije šezdeset godina lišilo je dijete, koje sam bio, njegova prava na nevinost, i bacilo ga u usud opće nesreće, u kolektivnu tragediju. Nisam više osoba koja ima osobine pojedinca, već sam dio jedne zajednice, pojedinac koga ne određuju drugačije osim onim čime se određuje pleme prognanih izbjeglica.

Od tog datuma, datuma katastrofe koja traje sve do danas, dužnost pjesnika kojim ću postati je bila, da ne bude nešto drugo, te da spoznaje, i prirodom i svješću, da poeziji pripada uloga: da skuplja komadiće mjesta i vremena koji su izlomljeni, i da riječima gradi svoj izgubljeni raj, da otkriva nadu u paklu bola. Jer, njegova spisateljska osobnost nosi i druge osobnosti, jer njegova osobna priča jeste i zajednička priča. I tako, bez teorijskog nauma, povezalo se osobno sa općim. Ovog pjesnika čitaju kroz vizuru njegova historijskog uvjeta. Njegove su metafore izložene pretjerivanju u tumačenju, nije sve bilo poezija otkako je mučki ubijena nevinost, otkako se povezalo estetsko sa etičkim.

Čast mi je što moja spisateljska osobnost ostvaruje jedinstvo između ličnosti i teme, i što moj osobni glas izražava glasove drugih. Ali, bila mi je i dužnost da budem predan svojoj općoj ulozi kao neko ko diže glas, kao svjedok, kao žrtva, kao protivnik, te da budem tom mjerom samom predan svojoj estetskoj ulozi, proizvođenju književnog ugođaja i vraćanju života u riječi i njihovom vođenju do njihova prvotnog izvora. Moj je pjesnički glas trebao biti novi na savremenoj arapskoj pjesničkoj sceni. Na meni je bilo da branim svoj ugroženi domoljubni identitet, i da očuvam svoj primarni identitet: ljudski identitet. Poezija je domoljubna po intuiciji i ljudska po naravi!

Poezija je rođena u tom dalekom vremenu u kojem je naše ljudsko djetinjstvo pitalo o tajnama svoga postojanja i zbunjenosti pred čudnim i nepoznatim svijetom. Na tom zajedničkom putu od jastva do svijeta, u kontekstu mnoštva glasova, jezika i podneblja, ljudsko iskustvo se poetski sjedinilo i ostvarilo svoju univerzalnost sudjelovanjem svake lokalne poetske postaje/stanice u obrazovanju onog što nazivamo svjetskim pjesništvom.

Možda danas, u vremenu iskušenja, trebamo poeziju više negoli ikada prije, da bismo produbili svoju svijest o našoj ljudskosti i o našoj moći da nastavimo najstarije čovječanske snove o slobodi i miru, grljenju postojanja i otvorenosti prema onom zajedničkom među ljudima.

Rekao sam više puta: Kako je teško čovjeku da bude Palestinac! I kako je teško Palestincu da bude pjesnik! Kako da pjeva a da ne polomi ritam između riječi i stvari? Kako da ostvari estetsko i djelatno zajedno? Kako da u jeziku učvrsti pokretno mjesto a da jezik ne postane topografija? Kako da zaštiti stvarnost od pritiska mita, kako da zaštiti svoju egzistenciju od zvjerstva stvarnosti, da bi bio, istovremeno, dio historije i svjedok toga šta je historija s njime učinila. I kako da pjesnik vojuje rat jezikom koji je oprečan jeziku rata? I kako da učini da zavolimo život?

S ARAPSKOG NA BOSANSKI PREVEO: ENES KARIĆ